

Pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund

2021

INDHOLD

SAMMENFATNING	1-3
Om SAVN	4
INDLEDNING	5
Problemstillingens baggrund	5-6
Læsevejledning	6
	7
KERNEINDSIGT 1: SKAM OG HEMMELIGHOLDELSE	8
Familiesyn og æresbegreb	8
Hemmeligholdelse og dårligt omdømme	9-10
Åbenhed og lukkethed i den nære familie	10-11
Bekymringer for børn og yngre søskende	11
	12
ANBEFALINGER 1: SKAM OG HEMMELIGHOLDELSE	13
Øget fokus på anonymitet	13
Opbygning af tillidsrelationer	13-14
Imødegå kulturspecifikke behov	14
	15
KERNEINDSIGT 2: MISTRO TIL OFFENTLIGE MYNDIGHEDER	16
Afvisning af hjælp	17-18
Manglende støtte til sociale, økonomiske og juridiske problemstillinger	18
Opsøger hjælp fra personer man kan spejle sig i	19-20
	21
ANBEFALINGER 2: MISTRO TIL OFFENTLIGE MYNDIGHEDER	22
Nærhed og tilgængelighed	22
En konkret indsats	23
	23
KERNEINDSIGT 3: BARRIERER I MØDET MED RETSSYSTEMET	24
Mistro til retssikkerhed	25-26
Dobbelt bogholderi	26
Manglende forklaringer	26-27
	28
ANBEFALINGER 3: BARRIERER I MØDET MED RETSSYSTEMET	29
Udvidet hjælp og oplysning om rettigheder	29
Materiale på andre sprog og tolkning	29
Mundtlighed frem for skriftlighed	29
	30
UNDERSØGELSENS METODISKE GRUNDLAG	31-32
LITTERATUR	33
BILAG 1	34-35

© SAVN – Børn og pårørende til indsatte

Indsamling af data og analyse:
Julie Nielsen & Tahrir Hadidi

Layout & Illustration:
Eva Christensen

Tekst:
Julie Nielsen

August 2021

SAMMENFATNING

Pårørendeforeningen SAVN undersøger i denne rapport, hvilke behov, barrierer og udfordringer pårørende med etnisk minoritetsbaggrund møder, når et nært familiemedlem frihedsberøves. Undersøgelsen viser, at målgruppen udgør en særligt udsat gruppe af pårørende. De har mange af de samme behov og udfordringer som majoritetsetniske pårørende, men oplever også en række specifikke problemer i deres hverdag på grund af særlige kulturelle, familiemæssige og sociale faktorer. Tilsammen skaber disse forhold en række barrierer for pårørendes med etnisk minoritetsbaggrunds deltagelse i eksisterende tiltag målrettet indsattes pårørende, da de på nuværende tidspunkt ikke imødegås tilstrækkeligt i tilbuddene.

For at understøtte tilrettelæggelsen af nye indsatser, der tager højde for de specifikke udfordringer, som pårørende med etnisk minoritetsbaggrund oplever, peger nærværende rapport på tre overordnede kerneindsigter og dertilhørende anbefalinger, der kan kvalificere en succesfuld indsats målrettet målgruppen.

Skam og hemmeligholdelse

Skam og hemmeligholdelse optager en altoverskyggende plads hos pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund. Bekymringer om et svækket omdømme og status leder til isolation og personlige kriser. For at imødegå disse problematikker foreslår rapporten et forstærket fokus på anonymitet, tilgængelighed og anerkendelse af kulturelle forskelle og mangfoldighed i indsatser målrettet målgruppen.

Mistro til offentlige myndigheder

Mange pårørende med minoritetsbaggrund afholder sig fra at søge hjælp hos offentlige myndigheder. De frygter at blive overvåget, og at deres børn bliver fjernet, hvis de gør opmærksom på manglende viden og bekymringer. Fordi de tvivler på fagpersonernes hensigter, foregiver flere pårørende at have styr på den svære situation de står i. For at imødegå disse barrierer, foreslår rapporten et øget fokus på opbygning af tillid gennem etablerede lokale netværk, tillidsrelationer og konkrete tilbud.

Barrierer i mødet med retssystemet

Pårørende med etnisk minoritetsbaggrund oplever specifikke udfordringer, når de kommer i berøring med Kriminalforsorgen og domstolene. De pårørende har svært ved at navigere i det danske retssystems terminologi og uigennemsigtige procedurer. For at imødegå de misforståelser og sproglige barrierer, som flere pårørende oplever, er det vigtigt, at nye indsatser målrettet pårørende med etnisk minoritetsbaggrund betoner mundtlighed frem for skriftlighed, tolkning og oversættelse af materialer til de store minoritetssprog samt har et udvidet fokus på oplysning om rettigheder.

Rapporten fremlægger konkret 8 anbefalinger og fokusområder, der vil kunne understøtte, at flere pårørende med etnisk minoritetsbaggrund engageres i etablerede og nyudviklede indsatser for pårørende til indsatte.

Rapporten understreger, at det er vigtigt at se nedenstående tiltag som sammenhængende og som en del af en større indsats:

Øget fokus på anonymitet

I udviklingen af indsatser målrettet pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund er det afgørende at have et øget fokus på anonymitet. Aktiviteter kan med fordel afholdes neutrale steder som i De Boligsociale Helhedsplaners lokaler, hvor det er muligt for pårørende at møde op uden, at det er tydeligt, at man er pårørende til en indsat.

Opbygning af tillidsrelationer

Det er centralt at fokusere på opbygning af tillidsrelationer, når indsatser til målgruppen udvikles og implementeres. Det er afgørende at etablere tillidsbånd mellem de pårørende og ansatte/frivillige, hvis inklusionen skal lykkes. Det er her vigtigt at forankre indsatsen lokalt gennem brug af insidere såvel som outsiders.

Imødegå kulturspecifikke behov

Det er vigtigt, at tilbud målrettet målgruppen tilpasser sig de pårørendes kulturspecifikke behov. Det kan realiseres ved at forankre tilbuddene lokalt, men også gennem et fokus på inklusion og mangfoldighed. Man kan med fordel uddanne og træne ansatte/frivillige i de kulturspecifikke udfordringer som målgruppen oplever.

Nærhed og tilgængelighed

Tilbud, der ønsker at engagere pårørende med etnisk minoritetsbaggrund kan fortrinsvis placeres i de pårørendes nærområder for at skabe tillid, tryghed og tilgængelighed. Det anbefales, at indsatser kobler sig op på i forvejen eksisterende og veletablerede boligsociale netværk, foreninger, klubber og andre aktiviteter for at sikre brobygning.

En konkret indsats

Det anbefales at udvikle konkrete og håndgribelige indsatser for at imødegå mistro til offentlige myndigheder gennem økonomisk, juridisk og social rådgivning. Sådanne tilbud vil senere danne grobund for at tilbyde de pårørende aktiviteter som gruppeforløb, når først tilliden er blevet opbygget.

Udvidet hjælp og oplysning om rettigheder

Det anbefales, at pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund, som har særligt svært ved at navigere rundt i retssystemets terminologi og procedurer, støttes så tidligt som muligt efter en dom eller varetægtsfængsling. Det kan være gennem mentorordninger eller intense rådgivningsforløb, hvor rådgiver eller mentor kommer på besøg i hjemmet og tager udgangspunkt i den enkelte pårørendes behov og ressourcer.

Materiale på andre sprog og tolkning

For at imødekomme pårørende med minoritetsbaggrund, der har vanskeligt ved at læse dansk anbefales det at tilbyde tolkning og udvikle materialer, som er omhyggeligt oversat til de største internationale kultursprog i Danmark: arabisk, kurdisk, somali, farsi, urdu samt engelsk.

Mundtlighed frem for skriftlighed

Det anbefales at betone mundtlig formidling af viden om tilbud til pårørende med etnisk minoritetsbaggrund grundet målgruppens mundtlige formidlingstraditioner. Det vil både reducere de sproglige barrierer, der kan opstå i den skriftlige formidling og skabe tillid omkring tilbuddene.

OM SAVN

Savn er en nonprofitorganisation, som siden 2005 har arbejdet for at forbedre pårørende til indsattes vilkår. SAVN er den eneste ikke-statslige aktør, der beskæftiger sig med familier til fængslede og organisationen hjælper årligt omkring 400 børn og pårørende.

SAVN støtter og vejleder pårørende ved blandt andet at tilbyde anonym telefonrådgivning, familie- og ungeophold, og vi hjælper fagpersoner i deres arbejde med målgruppen. SAVN tilbyder ligeledes aktiviteter inden for fængslets mure i form af børnefaglig rådgivning af uaretægtsfængslede samt terapeutiske gruppeforløb, kendt som forældregrupper, hvor indsatte kan tale om udfordringerne ved at være indsat og forælder på samme tid.

Herudover arbejder SAVN for at varetage pårørende til indsattes interesser ved blandt andet at gøre politikere og beslutningstagere opmærksomme på børn af indsattes manglende rettigheder og svære opvækstvilkår. Vi arbejder ligeledes for at forbedre børn og deres primære omsorgspersoners vilkår og besøgsforhold gennem vores nære samarbejde med Kriminalforsorgen og andre offentlige myndigheder.

Læs mere om SAVNs arbejde her: www.savn.dk

INDLEDNING

Kriminalitet begået af personer med etnisk minoritetsbaggrund er et emne, som fylder meget i medierne og på den politiske dagsorden. De børn og familier, som straffen også rammer, nævnes til gengæld sjældent. Hvor økonomisk og social udsathed blandt børn til indsatte med etnisk majoritetsbaggrund er relativt veldokumenteret, så kender vi modsat meget lidt til gruppen af pårørende med etnisk minoritetsbaggrund. Der findes i dag ingen undersøgelser, hverken i Danmark eller de andre nordiske lande, der beskæftiger sig med denne målgruppes behov og udfordringer.

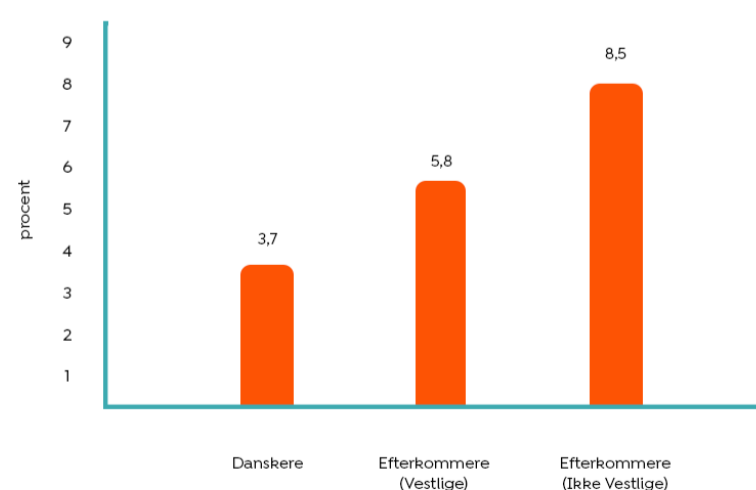
Selvom en stor andel af indsatte i de danske fængsler har etnisk minoritetsbaggrund sammenholdt med fordelingen i den øvrige befolkning, så finder deres familier og pårørende sjældent vej til de tilbud, der skal hjælpe dem i deres svære situation. Det er derfor nødvendigt dels at afdække årsagerne til den begrænsede deltagelse og dels at designe, udvikle og tilrettelægge nye aktiviteter og forløb, der kan bidrage til, at flere pårørende til indsatte får den hjælp og støtte, de behøver. Pårørendeforeningen SAVN har på denne baggrund udarbejdet nærværende rapport, hvori det undersøges, hvilke behov, barrierer og udfordringer pårørende med etnisk minoritetsbaggrund møder, når et nært familiemedlem frihedsberøves samt hvilke opmærksomhedspunkter, der er centrale at have in mente, når relevante støttetilbud målrettet målgruppen skal udvikles og implementeres.

Rapporten henvender sig både til offentlige og private aktører samt fagpersoner, der tilrettelægger eller beskæftiger sig med pårørende til

indsatte med minoritetsbaggrund og ønsker at bedre målgruppens vilkår. Rapporten henvender sig desuden til andre, der har en faglig interesse for området.

Problemstillingens baggrund

I 2019 havde 23,5% af de indsatte i danske fængsler etnisk minoritetsbaggrund. Samtidig oplever mere end 4000 børn hvert år at have en mor eller far, der er varetægtsfængslet eller afsøner en dom. Selvom vi ikke kender de præcise tal, må vi antage, at børn og unge med minoritetsbaggrund udgør en væsentlig andel af denne gruppe. Et nyt forskningsprojekt fra Rockwool Fonden viser, at børn af indvandrede forældre langt oftere risikerer at opleve, at deres far kommer i fængsel i løbet af barndommen sammenlignet med majoritetsetniske børn. Hvor sandsynligheden for, at majoritetsetniske børn oplever, at deres far kommer i fængsel er 3,7%, er denne sandsynlighed tilsvarende 8,5% for børn med etnisk minoritetsbaggrund. Undersøgelsen understreger dog, at overrepræsentationen falder betragteligt, når der kontrolleres for en række baggrundsvariabler såsom uddannelsesniveau og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed.

En omfattende undersøgelse fra 2016 med deltagelse fra primært majoritetsetniske familier dokumenterer den krise og de udfordringer, som mange familier gennemgår, når én af deres nærmeste kommer i fængsel. Undersøgelsen beskriver de vanskelige opvækstvilkår, som mange børn af indsatte lever under, hvor mange børn føler sig stigmatiseret, skamfulde og alene med deres problemer. De har det ofte vanskeligt i skolen, fagligt såvel som socialt, og udviser en højere grad af risikoadfærd end andre udsatte unge.

Registerdata fra den samme undersøgelse viser, at børn af indsatte lever i mere økonomisk udfordrede hjem med forældre, der ofte har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end den generelle befolkning. Unge med en forælder i fængsel har desuden større risiko for at blive kriminelle end andre unge i en udsat position. Forskningen dokumenterer således, at målgruppen er udfordret på en række områder af social, psykisk, økonomisk, uddannelsesmæssig og kriminalitetsrelateret karakter.

Eftersom pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund ikke er repræsenteret i den kvalitative del af ovennævnte undersøgelse, er det uklart, hvordan målgruppens opvækstvilkår og levekår kommer til udtryk. Nye oplysninger fra Danmarks Statistik dokumenterer imidlertid, at personer med etnisk minoritetsbaggrund i gennemsnit har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet og har en langt mindre indkomst sammenlignet med personer

med etnisk majoritetsbaggrund. I denne sammenhæng er det vigtigt at understrege, at pårørende med minoritetsbaggrund ikke kan betragtes som én samlet gruppe, men at der kan være store forskelle i sociale og kulturelle baggrunde samt lokale kontekster, som skal tages med i overvejelserne, når der tænkes i nye tilbud målrettet pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund.

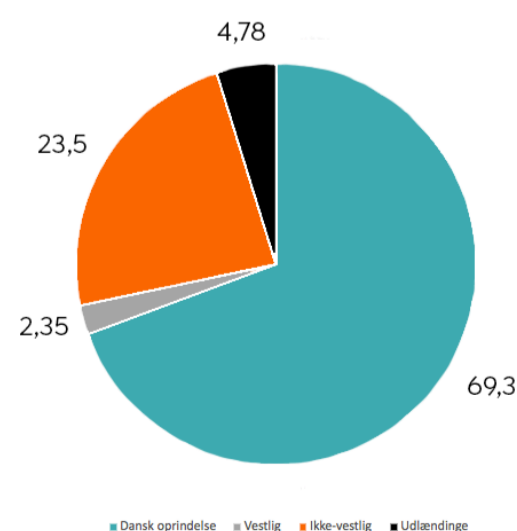
Læsevejledning

Rapporten består af tre dele. Hver del præsenterer én af de tre kerneindsigter og en række tilhørende anbefalinger til tiltag, der vil kunne imødegå de behov og udfordringer, som målgruppen oplever. Er du interesseret i at vide mere om undersøgelsens metodiske grundlag, kan du læse mere om dette til sidst i rapporten.

Tak

Vi vil gerne rette en særlig tak til alle pårørende og eksperter for at stille op til interviews og dele ud af jeres erfaringer og viden. Samtidig vil vi gerne takke Lemvigh-Müller Fonden, Vemmetofte Kloster og Fogs Fond for den økonomiske støtte.

Rigtig god læselyst!

*”Jeg var så alene og så bange..
Jeg vidste også godt, at på det her
tidspunkt, at netværket ikke vidste
det. Så jeg brugte så meget ener-
gi, al for meget energi, på at tæn-
ke på, “hvad nu hvis de finder ud af
noget?”*

- Aisha, mor til en indsat

KERNEINDSIGT 1

SKAM OG HEMMELIGHOLDELSE

Rapportens første kerneindsigt handler om den skam og hemmeligholdelse, der optager en altoverskyggende plads hos pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund. Bekymringer om et svækket omdømme og status leder til, at flere i målgruppen oplever isolation og gennemgår personlige kriser. Disse barrierer kan blandt andet forklares ud fra målgruppens familiesyn og æresbegreb. En mor til en indsat fortæller følgende:

” Vi fik tusinde af sådan nogle katastrofetanker. Vi tænkte, hvis nogen finder ud af det, vil de så ikke give os deres døtre, vil de ikke acceptere vores søn som ægtefælle til deres datter, og vil de stemple os som forældre, vil de se ned på os som forældre, og vil de se ned på ham, når han er ude af det her? ... Det er så stærkt ... man siger ikke noget, heller ikke til tætte, selvom man ved, at folk ved noget ... det er ikke noget man taler om, det er bare noget man tier ihjel - også når man ved det om andre ... alle er flove.”

– Abla, mor til indsat

Ovenstående citat illustrerer, den skam og frygt for sociale repressalier, som mange pårørende til indsatte oplever. En søster til en indsat beskriver på tilsvarende vis, at hun følte sig stemplet af sin omgangskreds, da hendes bror kom i fængsel:

” Det er som om, at hvis det sker, så kommer man ligesom på en sort liste ... man får ikke et ordentligt liv efter.”

– Mariam, søster til indsat og deltager i workshop

Bekymringerne over et familiemedlems fængsling kan både rette sig imod den nære familie, hvor mange frygter andre familiemedlemmers fordømmelse og imod et bredere 'rygtesamfund' i de pårørendes nærområder. De pårørende, som er interviewet til denne rapport, fremhæver bekymringen for rygter og sociale repressalier som de største udfordringer i forbindelse med et nært familiemedlems fængsling. De, som ikke har fortalt deres netværk om fængslingen, er bange for, at familien bliver degraderet i den bredere sociale omgangskreds, hvis det bliver opdaget. Mødre til indsatte fortæller, at de lige efter anholdelsen oplevede handlingslammelse som følge af frygt for rygter og sladder. De blev bange for, at deres sønner ikke fik det liv, de ønskede sig, hvis det kom frem, at de havde været i fængsel. De frygtede samtidig for de indsattes børn og yngre søskende og omverdenens syn på dem, hvis det blev afsløret, at et medlem af deres familie havde fået en fængselsdom.

Familiesyn og æresbegreb

Bekymringerne for omverdenens syn på familien, som Abla udtrykker i ovenstående citat, kan siges at være rodfæstet i et kollektivistisk familiesyn, der er til stede i mange minoritetsfamilier med rødder i arabiske og afrikanske kulturer (MENAP-lande), hvor familien anses som en nærmest hellig og ukrænkelig enhed.

Det kollektivistiske familiesyn betyder, at loyalitet og prioritering af familiens interesser står over individets behov, og at hver enkelt familiemedlems opførsel og omdømme smitter af på hele familien. I kulturer med denne form for æreskodeks udgør æren et offentligt anliggende, og snak og sladder kan derfor ødelægge en families ære og renommé. Omverdens vurdering af familien bliver i nogle tilfælde vigtigere end den enkelte persons egne moralske standarder.

Det kollektivistiske familiesyn og æresbegreb fører til, at mange pårørende med minoritetsbaggrund er bekymrede for, hvordan snak og rygter kan skade ikke bare den indsatte, men hele familien. Som Yasmin, der er gift med en indsat, beskriver:

” Hvis der sker noget med os, kan man ligesom sige, at det ikke kun er den lille familie. Så går det ud over hele den store familie ... jeg var så bange for den gang, at det ville skade os alle sammen.”

Bekymringer som Yasmins går igen blandt undersøgelsens interviewpersoner. De pårørendes frygt for at fortælle omverdenen om deres situation skaber en række barrierer og udfordringer, der gør, at de har svært ved at finde vej til hjælp og støtte.

Hemmeligholdelse og dårligt omdømme

Frygten for sladder og rygtedannelse har, ikke overraskende, haft en stærk adfærdsregulerende effekt på mange af undersøgelsens interviewpersoner, som har forsøgt at holde fængslingen og familiens situation hemmelig for omverden. Ofte er rygter om fængslingen alligevel sluppet ud.

Samira, mor til en indsat, fortæller:

” Jo, i starten løj jeg om, hvor han var henne. Men så fandt jeg ud af, at jeg kunne ikke skjule det - alle vidste det ... Jeg tror jeg sagde noget med, at vi har sendt ham på ferie i Bulgarien, i vores lejlighed. Men så var der en fængselsbetjent, en iraner, som kendte ham derinde, som kom til vores arrangementer, og så sagde jeg til min eksmand, at vi blev nødt til at fortælle det, fordi det alligevel ville slippe ud, det var kun et spørgsmål om tid.”

For mange har hemmeligholdelsen krævet mange kræfter. Aisha, mor til en indsat, beskriver situationen på følgende måde:

” jeg var så alene og så bange ... jeg vidste også godt, at på det her tidspunkt, at netværket ikke vidste det. Så jeg brugte så meget energi, al for meget energi, på at tænke på, “hvad nu hvis de finder ud af noget?”.

Flere af vores interviewpersoner har som Aisha brugt deres ressourcer og energi på at opretholde hemmeligholdelsen i stedet for at søge den hjælp og opbakning, som de havde behov for. Frygten for rygter og sociale repressalier, hvis deres netværk kendte til fængslingen, har således været med til at afskære dem fra muligheden for at dele deres bekymringer med fagpersoner eller pårørende i samme situation.

Mange familier med minoritetsbaggrund har et stort netværk af venner samt nære og fjerne familierelationer, hvori frygten for at få et dårligt omdømme spiller en vigtig rolle. De eksperter, der er interviewet i forbindelse med nærværende undersøgelse, peger på, at presset bliver særligt stor, når det ikke bare er den nære familie, hvis rygte, der skal værnes om, men også det brede og vidtrækkende netværk, som den pårørende er en del af. Flere pårørende har oplevet, at frygten for at blive 'smittet' af et dårligt omdømme har ført til, at venner og familie har taget afstand til dem. Imani beskriver i nedenstående citat, hvordan hun har mistet venner som følge af et familiemedlems fængsling:

” *Andre familier er bange for at blive sat i bås med dem [familier til indsatte], hvis de bliver set i byen sammen. Så er de bange for, at andre tænker, at de er det samme som dem ... man bliver ligesom "smittet" af det negative rygte ... jeg har mistet de fleste af mine venner faktisk eller jeg har nu fundet ud af, hvem der er mine rigtige venner, og hvem der ikke er det.*”

Den afsmittende effekt én persons adfærd og dårlige beslutninger har på hele familien, leder således til yderligere bekymringer, sorg og ensomhed.

Åbenhed og lukkethed i den nære familie

Mange pårørende oplever, at støtte og forståelse fra deres nærmeste familiemedlemmer er altafgørende for, hvordan de håndterer situationen. Yasmin, gift med en indsat, fortæller blandt andet:

” *Min familie, de var rigtig gode til at samarbejde og til at hjælpe mig og til at forstå, synes jeg, men vores familie er nok lidt anderledes, fordi jeg er i familie med min mand. Så vi er ligesom en stor familie, så hvis der sker noget med os, kan man ligesom sige, at det kun er én familie, så går det ud over hele familien ... Det er kun mit ydre netværk, der har dømt mig, hvor jeg har oplevet noget ubehageligt med det hele.*”

Nære relationer spiller en vigtig rolle i forhold til at få praktisk og mental støtte, forebygge isolation og afbøde dele af omverdenens stigmatisering og sladder. Opbakning og åbenhed i den nære familie er elementer, som alle interviewpersoner fremhæver som vigtige for deres trivsel.

Flere pårørende efterspørger interne samtaler i familien om deres svære situation, men oplever, at skammen og tabuet afholder dem fra at tale højt om det. Den pårørende Yasmin udgør altså her en undtagelse snarere end den generelle tendens blandt de pårørende i denne undersøgelse. Abla, mor til en tidligere indsat, fortæller eksempelvis, at hun ikke kunne tale med sin mand om sine bekymringer efter deres ældste søns fængsling:

”*Nej nej, det gjorde vi slet ikke ... vi var bange for, at de yngre søskende ville finde ud af det, og at andre ville, og så skammede vi os sådan. Så det var ikke noget, jeg talte med ham [min mand] om. Nej ikke rigtigt”.*

Bekymringer for børn og yngre søskende

Flere af vores interviewpersoner udtrykte bekymringer over, hvordan en fængsling påvirker familiens børn og søskende. De frygter, at en negativ spiral opstår, hvor forælder og ældre søskendes kriminelle adfærd har en afsmittende effekt på børn og mindre søskende. Inden for forskningen tales der om den såkaldte “lillebror-effekt”, hvor mindre brødre med etnisk minoritetsbaggrund befinder sig i en særlig risikozone, idet de har større sandsynlighed for at følge i deres kriminelle storebrøders fodspor sammenlignet med majoritetsetniske danskere. Det er også en risiko, som de pårørende, vi talte med, er bevidste om. Moren til en tidligere indsat, Samira, fortæller, at hendes største be-

hov, dengang hendes søn blev fængslet, var en forsikring om, at hendes yngste søn ikke ville blive påvirket af hændelsen. Hun efterspørger konkrete informationer og redskaber til at støtte hendes yngste søn, så han ikke ender samme sted som hans storebror.

For at imødegå disse udfordringer, der knytter sig til hemmeligholdelse, skam og lukkethed blandt pårørende til indsatte, er det vigtigt at have et øget fokus på anonymitet, opbygning af tillidsrelationer samt kulturel tilpasning i udformningen af nye indsatser, hvilket er i fokus i de følgende anbefalinger.

ANBEFALINGER

SKAM OG HEMMELIGHOLDELSE

Øget fokus på anonymitet

I udviklingen af indsatser målrettet pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund er et øget fokus på anonymitet afgørende. Aktiviteter kan med fordel afholdes neutrale steder, hvor det er muligt for pårørende at møde op uden, at det er tydeligt og sender et signal til omverden om, at man er pårørende til en indsat. En mulighed er at placere aktiviteterne i nærområdet sammen med de øvrige aktiviteter i for eksempel de boligsociale Helhedsplaners lokaler, hvor mange forskellige aktiviteter målrettet målgruppen allerede finder sted i dag. Lokaler, der bruges til forskelligartede aktiviteter, kan være med til at anonymisere den pårørendes ærinde og udgør samtidigt et kendt og trygt rum for de familier, der i forvejen er en del af de lokale aktiviteter, som foregår i nærområdet.

Opbygning af tillidsrelationer

Tillid bør være et nøgleord i arbejdet med familier med etnisk minoritetsbaggrund. En boligsocial medarbejder underbygger denne pointe ved at fortælle:

” *Et godt tilbud kan ikke stå alene, det bliver nødt til at blive blåstemplet af tillidspersoner som familierne har tillid til i forvejen*”.

Det er derfor afgørende at etablere stærke tillidsbånd mellem de pårørende og ansatte/frivillige, hvis aktiviteter målrettet pårørende til indsatte skal lykkes. Jo stærkere tillidsforhol-

dene bliver, desto mere vil pårørende med minoritetsbaggrund benytte tilbuddet og anbefale det til andre. Et tillidsforhold kan være svært at skabe, hvis man ikke samarbejder med lokale aktører og allerede eksisterende netværk. Det er derfor afgørende, at indsatsen forankres lokalt.

Det er værd at overveje, hvordan stærke tillidsbånd kan skabes mellem de pårørende og de ansatte/frivillige. Det gælder både deres kulturelle baggrund og tilknytning til nærområdet. Forskning skelner imellem fagpersoner, der har et insider-perspektiv og fagpersoner med outsider-perspektiv. Hvor en insider deler mange af de samme karakteristika såsom netværk, etnicitet eller religion med målgruppen, er outsideren per definition ikke en del af det lokale fællesskab, som tilbuddet ønsker adgang til. Begge typer af fagperson er kendetegnet ved en række fordele og ulemper.

Ved at være en del af og have kendskab til etablerede netværk i et specifikt område og en fælles referenceramme, kan insideren i nogle tilfælde have lettere ved at etablere et tillidsfuldt forhold til lokale pårørende.

Det kan i nogle tilfælde føre til, at pårørende ikke tør opsøge insidermedarbejdere. Outsidermedarbejderen kan her have en fordel ved ikke at være en del af det etablerede netværk.

Til gengæld er det ofte sværere og tager mere tid for outsidermedarbejderen at få adgang og få opbygget den nødvendige tillid.

For at imødegå begge udfordringer anbefales der på baggrund af undersøgelsen en indsats målrettet pårørende til indsatte, der både har medarbejdere og frivillige tilknyttet med 'insider' og 'outsider' baggrunde. En boligsocialmedarbejder understøtter denne pointe:

”
Jeg tror, at det er vigtigt at have personer, der arbejder med de pårørende, som både er udenforstående, og personer som har interkulturelle kompetencer ... de skal kende til kulturen og baggrunden hos de her familier ... man skal passe på med at insistere på, at tingene skal gøres på "den danske måde"

Imødegå kulturspecifikke behov

For at imødegå bekymringer om, hvorvidt bestemte tilbud henvender sig til den pågældende gruppe af pårørende med etnisk minoritetsbaggrund, er det centralt, at indsatsen tilpasser sig de kulturspecifikke behov blandt målgruppen. Det kræver, at tilbuddene designes på en inkluderende og mangfoldig måde, så de pårørende føler sig mødt i relation til deres baggrund og erfaringer.

I arbejdet med at nå ud til flere pårørende med minoritetsbaggrund er det derfor nødvendigt at tage højde for de interkulturelle udfordringer og barrierer, der kan eksistere i allerede etablerede tilbud. Flere af eksperterne interviewet til denne rapport peger på, at en indsats målrettet pårørende med minoritetsbaggrund skal være en

aktivitet, som man let kan gå til og fra og skal derfor helst foregå i de pårørendes nærområder. Det kan eksempelvis være svært at tiltrække de pårørende til aktiviteter, der indbefatter overnatning. Dette skyldes dels det forhold, at mange familier ønsker at bevare fængslingen som en hemmelighed. Dels skyldes det, at der blandt nogle familier med minoritetsbaggrund er udfordringer forbundet med at overnatte alene uden for hjemmet som kvinde uden tilstedeværelsen af mandlige familiemedlemmer. Hvis aktiviteten er med overnatning, er det derfor vigtigt, at tilbuddet tager højde for kulturelle præferencer såsom kønsopdelte sove- og bade faciliteter.

Andre måder, hvorigennem det er muligt at imødekomme de kulturelt specifikke udfordringer, er gennem uddannelse og træning af frivillige og ansatte. Personer, der skal arbejde direkte med målgruppen, kan med fordel udstyres med viden og redskaber til at håndtere og forstå blandt andet de familiestrukturer og den frygt for rygter, som påvirker de pårørende. Det kan sikres gennem uddannelsesforløb i samarbejde med lokale samarbejdspartnere. Kurset kan give frivillige og ansatte en indføring i de forskellige målgruppers specifikke sociale og kulturelle udfordringer.

”Der kom også en socialrådgiver hjem til os, men hun brugte ikke noget tid på at forklare mig, hvor alvorligt det hele kunne være, og hvorfor hun skulle være der og sådan nogle ting... Jeg fattede simpelthen ikke noget, og den her skamfølelse, den var så stærk ved mig, at jeg ikke stillede spørgsmål ved noget... Jeg sagde, at jeg forstod det hele for at vise ressourcer. Men i virkeligheden så fattede jeg ikke en skid.”

– Samira, mor til indsat

KERNEINDSIGT 2:

MISTRO TIL OFFENTLIGE MYNDIGHEDER

”*Man hører bare så mange ting, om det ene og det andet [kommunen] ... og mødre, der har fået taget deres børn fra dem uden grund ... jeg skulle passe lidt på, syntes jeg.*”

– Imani, mor til indsat

Offentlige myndigheder forbindes ofte med frygt og mistænkelighed blandt pårørende med etnisk minoritetsbaggrund. Imani fortæller i ovenstående citat, hvordan hun frygtede at få taget sit yngste barn fra sig, da hendes søn kom i fængsel, hvis hun bad kommunen om hjælp. Hun havde dårlige erfaringer fra tidligere forløb med kommunen, der havde bekræftet hende i, at kommunen ikke kunne give hende den hjælp, hun oplevede at have brug for.

Flertallet af undersøgelsens interviewpersoner opfatter, lig Imani, det som både skamfuldt og grænseoverskridende, når offentlige myndigheder involverer sig i hjemmets forhold og deres kompetencer som forældre. Flere giver udtryk for, at det offentliges indblanding signalerer en manglende anerkendelse af dem som forældre i Danmark. Dette billede stemmer overens med en undersøgelse af etniske minoritetsmødres opfattelse af statens indblanding i familiens liv. Her fremgår det, at mødrene overvejende mener, at staten ikke bør blande sig i opdragelsen af deres børn. De oplever, at der er en generel forestilling i Danmark om, at lærere og pædagoger ved bedre end forældrene, hvad der er bedst for børnene. Undersøgelsen viser, at for-

ældrenes værdier bliver set som hæmmende for integrationen af frontpersonalet, og de oplever, at de bekymringer og den kontrol, de møder fra staten, er udtryk for fordomme om familiens kultur. Dette kan lede til uhensigtsmæssige beslutninger så som afstandtagen til eksisterende tilbud og støtte. En familierådgiver fortæller i et interview, at hun møder lignende oplevelser blandt de pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund, som hun har arbejdet med:

”*Jeg ser et anderledes børnesyn hos de minoritetsfamilier jeg har i samtale ... De mener, at børnene ikke skal have så meget at vide. De skal skånes for alt det “voksne”, og derfor bliver de ofte ikke fortalt, hvis der er en der sidder inde ... Sandheden er, at de er meget mere nervøse for: hvad hvis de kommer til at fortælle det ovre i børnehaven? Hvad nu hvis folk får det at vide? fortæller de.*”

Afvisning af hjælp

På trods af frygt og skepsis over for de offentlige sagsbehandlers intentioner giver flere pårørende udtryk for, at de alligevel ville have ønsket hjælp fra det offentlige, da deres familiemedlem blev fængslet. Sådanne ønsker om hjælp relaterer sig særligt til starten af forløbene, umiddelbart efter en varetægtsfængsling eller indsættelse, hvor alt opleves som kaotisk og uforståeligt for mange pårørende. Samira, hvis ældste søn har afsonet to domme, fortæller blandt andet:

” Der kom også en socialrådgiver hjem til os, men hun brugte ikke noget tid på at forklare mig, hvor alvorligt det hele kunne være, og hvorfor hun skulle være der og sådan nogle ting ... Jeg fattede simpelthen ikke noget, og den her skamfølelse, den var så stærk ved mig, at jeg ikke stillede spørgsmål ved noget ... Jeg sagde, at jeg forstod det hele for at vise ressourcer. Men i virkeligheden så fattede jeg ikke en skid.”

Samira forklarer i forlængelse heraf, at hun i mødet med de offentlige myndigheder oplevede, at hun blev nødt til at udvise kontrol. Hun fortæller, at hun frygtede, at sagsbehandlerne og andre hjælpeinstanser ville se ned på hende, dømme hende og i værste fald erklære hende uegnet som mor, hvis hun blotlagde sin usikkerhed og sårbarhed. I Samiras tilfælde førte mødet med den kommunale sagsbehandler til, at hun blev vurderet til ikke at have brug for støtte. Dette skyldes blandt andet, at hun ikke stille-

de spørgsmål, selvom hun i virkeligheden ikke havde forstået, hvad der skulle ske med hendes søn, som var blevet idømt samfundstjeneste. Til trods for hendes behov for hjælp prøvede Samira alligevel at overbevise sagsbehandleren om, at hun havde kontrol over situationen. Samira fortæller, at hun ikke havde forstået, hvad samfundstjeneste i virkeligheden betød og indebar i praksis. Da hendes søn efterfølgende ikke mødte op til samfundstjeneste af flere omgange og dermed overtrådte vilkårene i dommen, endte det med, at han i stedet skulle afsones sin dom i Nyborg Fængsel. Samira oplevede, at hun ikke var klædt ordentligt på til at kunne støtte hendes søn under hans samfundstjeneste. I dag – flere år efter sønnens afsoninger – ville hun ønske, at hun havde taget imod sagsbehandlerens hjælp. Hun fortæller:

” Det har været hårdt ... Det har været så utrolig hårdt ... Der har ikke rigtig været nogen hjælp til mig som mor, det har jeg også fortalt min kollega; hvor var hjælpen til mig? Vi havde brug for hjælp herhjemme. Vi havde rigtig mange problemer herhjemme... Der var ingen hjælp at hente nogen steder... ingen fra netværket, selvom de efterhånden vidste det... mine søskende dømte mig. Den eneste der hjalp, var min mor... med alt andet skulle jeg vise.. jeg kunne ikke vise svaghed. Jeg blev nødt til at lege den stærke. Det var en forsvarsmekanisme”

Samiras afvisning af de offentlige myndigheds hjælp på trods af et stort behov for netop hjælp går igen og igen blandt de pårørende med etnisk minoritetsbaggrund interviewet til denne rapport. I mødet med sagsbehandlere har flere pårørende afholdt sig fra at bede om hjælp. Det skyldes både deres mistro til, at sagsbehandlere ikke vil dem det bedst og deres frygt for, at flere vil få kendskab til deres situation, hvis de begynder at tale med myndighederne om det.

Manglende støtte til sociale, økonomiske og juridiske problemstillinger

Som tidligere nævnt, viser en række undersøgelser, at mange pårørende står i en svær social og juridisk situation. Flere mister en indkomst til husstanden og har ofte svært ved at blive boende i deres bolig. Andre oplever gentagne problemer med at navigere i blanketter og ansøgninger til ydelser, udgang, fængselsbesøg og overflytninger mellem fængsler. De samme forhold gør sig gældende blandt pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund, der efterspørger rådgivning om disse forhold. Sana, som er gift med en indsat, siger:

”*Jeg vidste jo ingenting om nogle af de her ting, før det her skete. Hvis bare der var en, der kunne have sat sig med mig og sagt: Gør det her. Har du husket at tjekke det her? Du skal skrive til de her.*”

Fængslingen i familien fører ikke blot til nye sociale, økonomiske og juridiske problemer blandt de pårørende. Flere mødre, søskende og ægtefæller med etnisk minoritetsbaggrund mister også en vigtig kilde til hjælp, når deres pårørende frihedsberøves. En boligsocial medarbejder fortæller om, hvordan flere mødre, der har været afhængige af deres sønners hjælp i hverdagen, står helt alene med opgaver i hjemmet, som de efter fængslingen ikke er i stand til at løfte. En mor var eksempelvis afhængig af sin søns hjælp til at bruge NemID. Da han blev varetægtsfængslet fra den ene dag til den anden, kunne hun pludselig ikke bruge sin e-boks og netbank. En anden mor havde social angst, hvilket betød, at hun ikke kunne handle selv, hvorfor hendes søn stod for alle indkøb. Da sønnen pludselig blev varetægtsfængslet, havde hun brug for hjælp til at få klaret sine indkøb. I dette tilfælde hjalp den boligsociale medarbejder moderen med at få bestilt madvarer hjem til hendes bopæl. Deres historier vidner om de store ressourcer, som indsatte børn kan udgøre i familier med etnisk minoritetsbaggrund, og hvorfor deres fravær som følge af fængsling kan skabe store praktiske problemer for deres familiemedlemmer.

Personer man kan spejle sig i

Når behovet for hjælp hemmeligholdes for offentlige myndigheder og den nære omgangskreds, opsøger flere pårørende med etnisk minoritetsbaggrund andre mere uformelle kanaler for at finde hjælp, støtte og rådgivning. Noor, der er gift med en indsat, fortæller blandt andet, at hun ofte hjælper andre pårørende uden for hendes egen omgangskreds med samme kulturelle baggrund som hende selv. De opsøger hende på sociale medier og gennem forskellige netværk af tillidspersoner. Hun fortæller, at disse tillidspersoner kan være tætte veninder, søskende eller forældre, som de pårørende har en fortrolighed med.

Det kan også være fagpersoner fra Helhedsplanerne, som har opnået en tillidsposition eller religiøse og kulturelle ledere såsom imamer. Noor forklarer at grunden til, at de pårørende tør opsøge hende blandt andet skyldes distancen på de sociale medier. Som hun siger:

” De skal lige se mig an i noget tid inden de tør at tage kontakt.

Herudover oplever hun, at det er rygtedes i hendes netværk, at hun har relevant viden og trygt kan opsøges uden frygt for, at informationerne deles videre i de pårørendes kredse. Noor uddyber, at disse tillidspersoner ofte er personer i de pårørendes liv, som de er tætte med. Det er de få folk fra ‘indercirklen’, som de stoler på. Bekymringer om mistillid har også betydning for de pårørendes valg af tilbud som eksempelvis SAVNs weekendophold. På disse

ophold tilbringer omkring 8 pårørendefamilier og fagpersoner en weekend sammen. Gruppesamtaler og socialt samvær er centralt i denne aktivitet. Flere af de pårørende, som vi interviewede, fortæller, at de frygter omgangskredsens holdning til, at de som pårørende tager afsted med en gruppe af fremmede. Andre pårørende, som har været med på SAVN-ophold, udtrykker bekymring over ikke at blive forstået af andre, som også deltager på opholdene, men ikke kender til deres kulturelle baggrund. Noor fortæller blandt andet:

” Jeg tror mange af de her kvinder, de har brug for en, de stoler på, før de tager afsted på sådan et ophold. De har brug for en slags tillidsrepræsentant ... Det handler egentlig ikke om religion. Mere om at finde en at spejle sig i ... de har brug for en, der også har en anden baggrund, der ligesom siger god for det.”

En anden pårørende fortæller, at hun var bekymret for at blive misforstået, hvis hun tog afsted på et SAVN-ophold med andre pårørende og SAVNs personale:

” Jeg var ret bange for fordomme, inden jeg tog afsted ... Meget det her med om de nu kunne forstå mig, om de andre var forstående og anerkendende ... Jeg var meget bekymret over, at der ikke var nogle med samme baggrund, kultur og religion, og i starten, ja, der var der da også nogle i gruppen, der stillede provokerende spørgsmål om, hvorfor jeg blev med ham og mit tørklæde osv.”

Flere pårørende med minoritetsbaggrund udtrykker lignende bekymringer over at tage afsted på eksempelvis et weekendophold, når de ikke kender de andre deltagere. De er usikre på, om de andre deltagere og personalet kan forstå deres målgruppespecifikke problematikker, der knytter sig til deres erfaring som danskere med etnisk minoritetsbaggrund.

De pårørendes syn på de offentlige myndigheder er vigtig at have in mente, når nye tilbud designes. De følgende anbefalinger skal ses som en måde at imødegå udfordringer, der knytter sig til mistænkeliggørelse af nye tilbud og indsatser. For at opbygge tillid til fagpersoner og deres hjælp er det vigtigt at være opmærksom på at udvikle konkrete, håndgribelige tiltag med øget fokus på nærhed og tilgængelighed.

ANBEFALINGER

MISTRO TIL OFFENTLIGE MYNDIGHEDER

Nærhed og tilgængelighed

Nærhed og tilgængelighed har en stor betydning for tryghed og tillid. At tilbuddet foruden at blive varetaget af personer de har tillid til, er placeret i de pårørendes nærområder, kan ses som en tryghedsskabende faktor. Flere af de boligsociale aktører interviewet til denne undersøgelse italesætter behovet for, at tilbuddene rykker nærmere de pårørende snarere end omvendt. Ved at gøre tilbuddene til en del af nærområdet undgår man, at tilbuddet sidestilles med de offentlige myndigheder, og man gør det herved lettere at opbygge den rette tillid.

I den forbindelse er det vigtigt at koble sig på de allerede eksisterende og veletablerede boligsociale netværk, foreninger, klubber og generelle aktiviteter. Det kan eksempelvis være et familiekursus, en fodboldklub, en kulturel eller religiøs forening eller et boligsocialt rådgivningstilbud. Et godt eksempel på et veletableret lokalt forankret netværk er 'Bydelsmødre', som bygger bro mellem isolerede kvinder, offentlige myndigheder og relevante private aktører. Ved at trække på veletablerede boligsociale netværk gøres det muligt at opspore pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund, ligesom det skaber tillid omkring aktiviteterne.

En konkret indsats

Indsatser skal være konkrete og håndgribelige, hvis de skal imødegå mistro til offentlige myndigheder. Som en medarbejder i Børne- og Un-

geforvaltningen fortæller, er det vigtigt, at indsatsen ikke overskrider familiernes grænser og bliver for centreret om de pårørendes følelser og intime forhold. Det gælder eksempelvis indsatser rettet mod at støtte og styrke forældrenes kompetencer, som for nogle pårørende kan virke som et indgreb i familiens privatliv. Det gælder også indsatser, som har en terapeutisk udformning. I opsporingen og rekrutteringen af målgruppen anbefales det derfor at gøre brug af konkrete og bredspektrede indsatser. Det er vigtigt først at fokusere på håndgribelig rådgivning af eksempelvis økonomisk, juridisk eller social karakter, da flere af de pårørende efterspørger hjælp af denne karakter og har lettere ved at modtage hjælp, der knytter sig til disse udfordringer. Et mere bredspektret fokus på eksempelvis familiens økonomi vil altså imødegå de pårørende med etnisk minoritetsbaggrunds bekymringer om offentlige myndigheders indblanding i deres hjemlige forhold. Herigennem bliver det senere muligt at tilbyde målgruppen andre aktiviteter som eksempelvis gruppeforløb, når først tilliden er blevet opbygget gennem den oprindelige konkrete indsats. En familierådgiver, som ofte arbejder med målgruppen, forklarer det således:

”*Jeg forstår ikke, hvorfor de hele tiden laver om i reglerne; først må du gerne, så må du ikke. Hvordan hænger det sammen? Det er jo det samme fængsel og alting.*”

– Imani, mor til indsat

”Jeg forstår ikke, hvorfor de hele tiden laver om i reglerne; først må du gerne, så må du ikke. Hvordan hænger det sammen? Det er jo det samme fængsel og alting.”

– Imani, mor til indsat

KERNEINDSIGT 3:

BARRIERER I MØDET MED RETSSYSTEMET

Flere af undersøgelsens interviewpersoner oplever, at retssystemets svære begreber og procedurer skaber en række sproglige barrierer. De har svært ved at navigere i det danske retssystemets terminologi og uigennemsigtige procedurer, hvilket leder til mange misforståelser og tvivlsomme beslutninger i familierne. Beslutninger, der forværrer det kaos og den usikkerhed, de står midt i, når et nært familiemedlem frihedsberøves. En boligsocial medarbejder fortæller:

”*Det er svært nok at forstå ord og udtryk brugt i fængsler og arresthuse, som det er ... Hvis man så derudover ikke har dansk som førstesprog, så kan jeg godt forstå, at man bliver snotforvirret.*”

Misforståelserne spænder bredt. Mange spørgsmål relaterer sig til besøg og domsafsigelse. En mor til en indsat fortæller, at hun den ene dag måtte tage mad med ind i fængslet og den anden dag ikke. En dag fik hun lov at besøge sin søn i to timer, den anden kun i en halv time.

Hun siger:

”*Jeg forstår ikke, hvorfor de hele tiden laver om i reglerne; først må du gerne, så må du ikke. Hvordan hænger det sammen? Det er jo det samme fængsel og alting.*”

En lang række af misforståelserne skyldes sprogbarrierer og manglende viden om de minimumsregler, der gør sig gældende i Krimi-

nalforsorgen. Indsatte har eksempelvis i udgangspunktet kun ret til én times besøg om ugen. Hvis der er tid, ressourcer og velvilje, kan fængselspersonalet vurdere fra situation til situation, om det er muligt at forlænge besøget. Hvis fængselspersonalet modsat vurderer, at et besøg udgør en sikkerhedstrussel eller ikke er ressourcemæssigt forsvarligt, har de mulighed for at forkorte eller aflyse et besøg. Det samme gør sig gældende med hensyn til at medbringe mad og genstande, når pårørende skal på besøg i fængslet. Praksis kan altså variere meget alt afhængig af tidspunkt, og hvilke afsoningssteder den pårørende er i berøring med. Sådanne omstændigheder er de fleste pårørende med minoritetsbaggrund, vi talte med, ikke opmærksomme på, hvorfor retningslinjerne omkring besøg opleves som usikre, tilfældige og forvirrende.

De pårørende beretter særligt om denne forvirring og usikkerhed i forbindelse med varetægtsfængsling og flere efterspørger information om, hvordan fængsler og arresthuse fungerer. De mangler viden om, hvad de indsatte har brug for af ejendele, tøj og penge. Sana, som er gift med en indsat, siger:

”*Pludselig skulle jeg også sende penge, og så fortalte en veninde mig, at man altså fik mad i fængslet, og så tænkte jeg “jamen, hvad skal han bruge dem til? Prøver han at snyde mig?”*

En Daglig leder i FRAK forklarer i forlængelse heraf, at han ofte har hjulpet forældre med at få de praktiske ting på plads i forbindelse med en varetægtsfængsling, herunder indsendelse af penge og tøj til de indsatte fra deres pårørende. Han fortæller:

”*Det er altså bare noget andet for de her familier, fordi de ikke er vant til systemet, vant til sproget, vant til noget af det her. De har brug for ekstra hjælp til at få det hele på plads. I hvert fald når det er første gang”.*

Pårørende med minoritetsbaggrund har derfor ofte brug for hjælp til at forstå retssystemet og dets institutioner. Det gælder alt fra, hvordan man finder en god forsvarsadvokat og booker et fængselsbesøg, til hvordan man bedst hjælper de indsatte under og efter en fængsling.

Mistro til retssikkerhed

Andre pårørende har dårlige erfaringer med retssikkerhed fra de lande, de er flygtet fra. Dette gælder blandt andet Abla, som ikke turde at tage advokaternes ord for gode vare i Danmark, da hun hørte, at strafudmålingen kun var 14 dage. Hun fortæller:

”*Jeg var meget bange for dengang, at han skulle blive ved med at være indsat. At der ikke var nogen ende på, at han ikke skulle være fri, og der forsøgte de at forsikre mig om inde i retten, at det kun var 14 dage”.*

Abla uddyber, at hun ikke vidste, hvorvidt man i Danmark kunne finde på at holde personer frihedsberøvet i længere tid uden begrundelse, som hun havde oplevet det i Irak. Dårligere erfaringer med retssikkerhed i tidligere hjemlande kan altså lede til en skærpet mistro blandt pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund. En boligsocial koordinator fortæller i forlængelse heraf, at mange familier med minoritetsbaggrund er bekymrede for, at de eller deres kære bliver uskyldigt dømt. Aisha, hvis bror har siddet i fængsel, fortæller ligeledes i en workshop:

”*Der er mange rygter, om den og den er uskyldig dømt og så videre ... det kan være svært at vide lige præcis, hvad det er der foregår”.*

Denne manglende tro på retssikkerheden skaber yderligere bekymringer og barrierer blandt pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund, som har flygtninge eller indvandrerbaggrund.

Dobbelt bogholderi

Mange indsatte med minoritetsbaggrund fastholder deres uskyld eller toner graden af den begåede kriminalitet så meget ned, at det for udenforstående virker absurd, at de overhovedet er endt i fængsel. Blandt pårørende, der ikke har tilstrækkelige danske sprogkundskaber til at efterprøve og tjekke op på deres indsatte familiemedlemmers historier, bidrager denne fastholdelse af uskyld til øget forvirring og mistro til politiet og retssystemet i familien. En Daglig leder i FRAK beretter:

”*Jeg ser rigtig mange af de her mødre, hvis sønner er havnet i fængsel, hvor de simpelthen er så bund usikre og forvirrede over, hvad det er, der er sket ... så har deres søn måske fortalt dem, at de er uskyldigt dømt, eller at de er blevet anholdt, bare fordi de var på det forkerte sted på det forkerte tidspunkt ... det skaber mistro til systemet og rigtig meget usikkerhed.*”

historie stemmer overens med flere undersøgelser^[1] af unge med etnisk minoritetsbaggrund. Her viser resultater fra forskningen, at det er en udpræget adfærd blandt unge indsatte, at de opfører sig på én måde foran deres forældre og en anden overfor deres venner, når de er uden for forældrenes rækkevidde og opsyn. Blandt de unge forstærkes et sådan ”dobbelt bogholderi” i fængslet. Her skammer de sig både over deres fængsling og den vanære, det har bragt over familien, samtidig med at de ikke føler, at familien forstår dem. Det er ofte en videreførelse af det dobbeltspil, de førte, da de levede med forældrene. Som en undersøgelse af indsatte med mi-

noritetsbaggrund i Vestre Fængsel konkluderer: ”De fortsætter også ofte det dobbeltspil overfor forældrene/moderen, som de er vant til, da de var hjemme”. Denne særlige familiedynamik med levede dobbeltliv gør, at de pårørende har vanskeligt ved at forstå, hvad der foregår, når det kommer til mødet med myndighederne og Kriminalforsorgen. Det skyldes, at de pårørende får endnu sværere ved at navigere i fængselssystemet og dets regler, hvis de ikke bliver fortalt hele sandheden. De indsatte facade overfor forældrene slører billedet af kriminalitetens rigtighed og frihedsberøvelsens legitimitet.

Manglende forklaringer

Mistroen til de offentlige myndigheder og retssystemet forstærkes, når årsagerne til reglernes udformning ikke forklares tydeligt for de pårørende. Flere interviewpersoner italesatte, at de havde været bekymret over, om en skærpet regel i forbindelse med et besøg eller et afslag på udgang skyldes lovgivning, eller om det i virkeligheden skyldes fængselsbetjentenes egne vurderinger og personlige holdninger til, hvor længe og hvordan et besøg kan finde sted.

nævner i forlængelse heraf en bekymring for, at manglende hjælp eller afslag på eksempelvis at få lov til at tage mad med ind i fængslet eller at forlænge besøget, er racistisk motiveret. En boligsocial medarbejder bekræfter denne oplevelse blandt de pårørende minoritetsfamilier. Han fortæller, at han havde kørt en familie fra København til Storstrøm Fængsel, hvor deres besøg blev afvist ved ankomst. Familien havde oplevet, at betjentene arbejdede bevidst imod dem.

Han siger:

” Jeg ved jo ikke, hvad der var foregået. Jeg ved bare, hvordan de læste det ... De blev afvist uden forklaring, og så kan man altså godt begynde at spekulere, om det nu skyldes min hudfarve eller hvad det gør ... De mangler kommunikation, og de mangler simpelthen bare forklaringer på, hvorfor tingene er, som de er.”

Den manglende viden om årsagerne til reglernes udformning er også til stede i Yasmins beretning om hendes mands varetægtsfængsling. Hun fortæller:

” Han forsvandt ligesom bare, og vi ledte og ledte efter ham i 24 timer. Han er ikke typen, der bare lige pludselig ikke kommer hjem, og hans mobil var slukket, og vi var så bange for, hvad der var sket med ham... Det er bare alt for lang tid at vente. Hvorfor var der ikke nogen, der rakte ud og fortalte, hvad der var sket?” Så næste dag så ringede en betjent. Jeg troede det var telefonfis... Han sagde bare, at han var anholdt. Men han kunne ikke fortælle hvorfor, eller hvor han sad henne, når jeg spurgte ham... jeg var simpelthen så bange for, at han var kommet noget til.”

I Yasmins tilfælde virkede den manglende information om rettigheder og processer som en yderligere katalysator for den usikkerhed, som pårørende med minoritetsbaggrund gennemlever.

For at modvirke sproglige barrierer og misforståelser, når pårørende til indsatte med

minoritetsbaggrund kommer i berøring med Kriminalforsorgen, domstole og kommunale hjælpeforanstaltninger, er det vigtigt at være opmærksom på at udvide mulighederne for hjælp til og oplysning om rettigheder, herunder materiale på andre sprog og tolkning samt en vægtning af mundtlighed frem for skriftlighed.

ANBEFALINGER

BARRIERER I MØDET MED RETSSYSTEMET

Udvidet hjælp og oplysning om rettigheder

Det er vigtigt, at pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund, som har særligt svært ved at navigere rundt i retssystemets terminologi og procedurer, støttes så tidligt som muligt efter en dom eller varetægtsfængsling. Flere af de eksperter, vi talte med, har gode erfaringer fra andre tilbud med at lave mentorordninger og intense rådgivningsforløb, hvor rådgiver eller mentor kommer på besøg i hjemmet og tager udgangspunkt i den enkelte pårørendes behov og ressourcer.

Materiale på andre sprog og tolkning

For at en ny indsats kan nå ud til de pårørende, som oplever sproglige barrierer, er det vigtigt at kunne tilbyde tolkning og udvikle materialer, som er omhyggeligt oversat til de mest udbredte sprog blandt målgruppen i Danmark: Arabisk, kurdisk, somali, farsi, urdu samt engelsk. Herved imødekommer man de pårørende med minoritetsbaggrund, som har vanskeligt ved at læse dansk. Forskning peger på, at denne gruppe samtidig tilhører de borgere, som er mest isolerede, og som derved er sværest for de etablerede tilbud og aktiviteter at nå ud til.

Mundtlighed frem for skriftlighed

Opslag og flyers oversat til de største minoritetsprog kan hjælpe til en vis udstrækning, men kan ikke stå alene, da flere etniske minoritetsgrupper

fra MENAP-regionen har en mundtlig og ikke en skriftlig formidlingstradition. Det er derfor vigtigt at betone mundtlig formidling af viden om tilbud. Mundtlig kommunikation reducerer de sproglige barrierer, der kan opstå i den skriftlige formidling. Mundtlighed sikrer ikke bare forståelse, men er også med til at skabe tillid. Mundtlige overleveringer, særligt når de er foretaget af tillidspersoner i lokalområdet, blåstempler tilbud og sikrer, at vigtig information bliver spredt blandt mange etniske minoritetsgrupper.

Som en ansat i en kommunalt forankret kriminalitetsforebyggende enhed udtrykker det:

”Mund til mund er bare noget, der er meget af i mellemøstlige kulturer... man ringer og henvender sig til hinanden... vi blåstempler projekter og tiltag for hinanden... vi spørger hinanden hvad med det her, hvordan er det”

UNDERSØGELSENS METODISKE GRUNDLAG

Undersøgelsens resultater er tilvejebragt ved hjælp af i alt 17 kvalitative interviews, hvoraf ni er gennemført med pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund og otte interviews er gennemført med fagpersoner, boligsociale aktører og eksperter, der enten har direkte eller indirekte berøring og erfaring med målgruppen og dens udfordringer. Fagpersonerne har kvalificeret rapportens anbefalinger og er kommet med inputs til det konkrete arbejde med de pårørende. Rapportens kerneindsigter er desuden søgt gyldiggjort gennem en workshop med målgruppen og et systematisk litteraturstudie i de nordiske lande (Danmark, Island, Norge, Sverige, Finland).

De pårørende, der har deltaget i undersøgelsen, er alle voksne, der har været bror til, gift med eller forælder til en indsat. Fremtidige undersøgelser af samme målgruppe bør derfor i højere grad fokusere på børnenes behov og udfordringer, da dette ikke afdækkes i nærværende rapport. Tre af de ni interviews er foretaget med brugere af SAVN og seks med ikke-brugere. Tre af undersøgelsens interviewpersoner er født i Danmark, hvorimod seks er flygtet eller indvandret til Danmark som enten ung eller voksen. Interviewpersonerne har rødder i Irak, Iran, Libanon, Pakistan, Sudan og Tyrkiet. I den kontekst er det vigtigt at understrege, at pårørende med minoritetsbaggrund ikke kan betragtes som én samlet gruppe. Der kan være store forskelle i de pårørende med etnisk minoritetsbaggrunds sociale og kulturelle baggrund, som skal tages med i overvejelserne, når nye tilbud udvikles og implementeres.

Når det er sagt, viser undersøgelsen samtidig, at en række behov og udfordringer går på tværs af målgruppens forskelligheder.

Udover et overvejende fokus på voksne pårørende inddrager rapporten også et boligsocialt perspektiv på, hvordan man kan designe tilbud, der understøtter målgruppens trivsel. Det er der forskellige grunde til. Dels bor en stor andel af familier med etnisk minoritetsbaggrund i almene boligområder og dels ved vi, at personer med etnisk minoritetsbaggrund, der har begået kriminalitet, oftere bor i almene boligområder end andre boligområder. Dette skyldes blandt andet den socioøkonomiske segregering, der er på boligmarkedet. Det er herudover oplagt at se på samarbejdsmuligheder med eksisterende tilbud i almene boligområder, da mange af indsatserne allerede har en central tilstedeværelse og en tilid fra en bred gruppe af beboere i nærområdet. Flere boligsociale indsatser har herudover en række gode erfaringer med aktiviteter målrettet beboere med minoritetsbaggrund, især når det handler om beskæftigelse og/eller uddannelse. Selvom flere af rapportens anbefalinger retter sig imod det boligsociale felt, kan indsigterne i denne rapport også anvendes i det mere generelle arbejde med at skabe vedkommende og attraktive indsatser, der i højere grad henvender sig til pårørende med minoritetsbaggrund.

Rapportens indsigter og anbefalinger er tilvejebragt gennem en eksplorativ tilgang ved hjælp af de kvalitative interviews med fokus på at forstå behov og udfordringer blandt pårørende til indsatte med minoritetsbaggrund. I praksis har det handlet om at få indblik i de pårørendes hverdag for at blive klogere på, I praksis har det handlet om at få indblik i de pårørendes hverdag for at blive klogere på, hvad de møder af barrierer og udfordringer, når et nært familie-medlem frihedsberøves. Det har ligeledes været centralt at undersøge de pårørendes relationer, hvad der optager dem, og hvilke værdier de har. Viden om disse aspekter af deres liv har været afgørende for at identificere de barrierer, der medvirker til, at de pårørende enten ikke finder vej til eller fravælger relevante støttetilbud designet til målgruppen. Det gælder både SAVNs tilbud målrettet pårørende til indsatte specifikt, men også andre indsatser, der tilbyder rådgivning og hjælp til kriseramte familier.

LITTERATUR

Andersen, Hans Skifter. 2005. Den sociale og etniske udvikling i almene boligafdelinger. SBI.

Anker, Anne Sofie Tegner, Lars H. Andersen Christopher Wildeman. 2020. Estimating and explaining ethnic disparities in the cumulative risk of paternal incarceration in Denmark. *Demographic Research*, 45:617-658

Bergnehr, Disa. (2016) Mothering for discipline and educational success: Welfare-reliant immigrant women talk about motherhood in Sweden. *Women's Studies: International Forum*, 54: 29-37

Christensen, Gunvor og Stine Røn Christensen. 2006. Etniske minoriteter, frivilligt socialt arbejde og integration – afdækning af muligheder og perspektiver. Socialforvaltningsinstituttet: København.

Foldgast, Anna Maria. 2019. Frivillighed i udsatte boligområder - En rapport om arbejdet med frivillige beboere i den boligsociale indsats. Center for boligsocial udvikling (CFBU)

Hviid, Sofie. 2014. Dobbeltliv – En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv, for unge med æresrelaterede problemer. EtniskUng. Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOOK).

Koncernledelsessekretariatet. 2020. Etnicitet og statsborgerskab. Kriminalforsorgens nøgletal Liversager, Anika & Jesper Petersen. 2020. Etniske minoritetskvinde og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser. VIVE.

Oldrup, Helene, Signe Frederiksen, Sofie Henze-Pedersen & Rikke Fuglsang Olsen. 2016. Indsat far – udsat barn?. SFI (nu VIVE).

Rasmussen, Lissi. 2010. Livshistorier og kriminalitet: En empirisk undersøgelse af etnisk minoritetsunge i Københavns Fængsler, deres baggrund, status og fremtid. Hvilke kommunikationsmuligheder er der? Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, KU

Staples, Lee H. 2000. Insider/Outsider Upsides and Downsides. *Social Work with Groups*, 23(2): 19-35

Søndergaard, Mark. 2021. Indvandrere i Danmark 2020. Danmarks statistik (DFT). København.

Udlændinge og integrationsministeriet. 2021. Hvor mange indvandrere og efterkommere bor i Danmark? Link: <https://integrationsbarometer.dk/tal-og-analyser/INTEGRATION-STATUS-OG-UDVIKLING>

Wellendorf, Rie og Metin Cakmak. 2007. Gadedrenge – yngre etniske drenge i gadebilledet og deres møde med politi og borgere. Center for Ungdomsforskning. København.

Wikan, Unni. 2008. Honor. I Honor of Fadime: Murder and Shame, red. Anna Paterson. Chicago: University of Chicago Press, 49-89.

Østergaard, Stine Vernstrøm, Anne Back Steensgaard, Anne Toft Hansen, Sofie Henze-Pedersen og Jeanette Østergaard. 2015. På vej mod ungdomskriminalitet – hvilke faktorer i barndommen gør en forskel? SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.

BILAG 1

Informant	Beskrivelse
Abla	Gift med indsat. Født i Tyrkiet.
Aisha	Søster til indsat. Født i Syrien.
Ahmed	Bror til indsatte. Født i Danmark af forældre født i Libanon.
Imani	Mor til indsat. Oprindelsesland uspecificeret for at sikre anonymitet.
Noor	
Samira	Mor til indsat. Født i Iran.
Sana	Forlovet med indsat. Oprindelsesland uspecificeret for at sikre anonymitet.
Sarah	Tidligere gift med indsat. Født i Danmark af Iransk far og indisk mor.
Yasmin	Gift med indsat. Født i Danmark af forældre født i Pakistan.

Ekspert	Beskrivelse
Ekspert 1	Boligsocialmedarbejder
Ekspert 4	Boligsocialmedarbejder
Ekspert 2	Familierrådgiver
Ekspert 3	Familierrådgiver
Ekspert 5	Socialrådgiver ansat i Børne og unge forvaltningen (BBU)
Ekspert 6	Daglig leder i FRAK
Ekspert 7	Konsulent i Center for boligsocial udvikling (CFBU)
Ekspert 8	SSP+-medarbejder

SAVN
Børn og pårørende til indsatte